

Analiza wielkości produkcji roślin szkółkarskich i róż (formuła wydajności i formuła kosztowa).

Autor

dr Adam Marosz

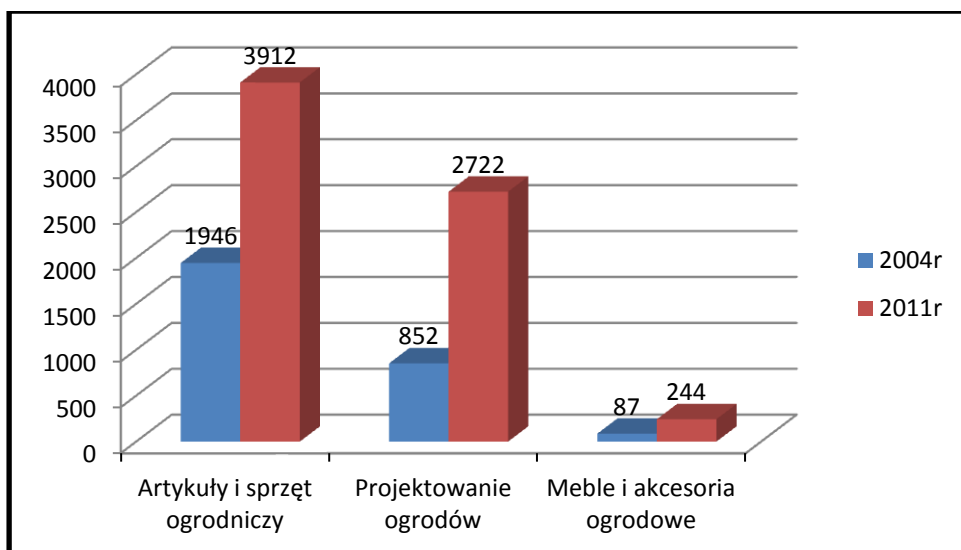
Analiza wykonana w ramach Programu Wieloletniego

Zadanie 3.2. Monitoring i prognozowanie uwarunkowań ekonomicznych produkcji roślin ozdobnych.

1. Wstęp

Produkcja roślin ozdobnych w Polsce po 2000 roku rozwija się dynamicznie. Rozwój ten jest możliwy dzięki rosnącemu zapotrzebowaniu na produkty polskiego społeczeństwa. W ostatnich latach wzrastał także eksport roślin ozdobnych do Rosji, Ukrainy i innych krajów za naszą wschodnią granicą. Członkostwo Polski w UE miało duży wpływ na rozwój gospodarczy kraju i zwiększone zapotrzebowanie na różnoraki materiał do obsadzeń. Producenci roślin ozdobnych również skorzystali ze wsparcia w różnych programach dofinansowanych ze środków UE, dotyczących inwestycji w gospodarstwach (nowe tunele, szklarnie, hale produkcyjne), zakładania nowych mateczników itp. Produkcja roślin ozdobnych nie jest uwzględniana w statystyce poza spisami rolnymi przeprowadzanymi co kilka lat. Ostatni w 2010 roku wcześniej w 2002 i 1996. W 1996 roku kwaciarstwo w spisie w ogóle nie było brane pod uwagę i brak jest wyników na ten temat.

Analiza rynku przeprowadzona na początku 2012 roku w branży ogrodniczej z poza produkcji roślin ozdobnych wykazuje, że mamy do czynienia z ogromnym rozwojem w tej dziedzinie, szczególnie w segmencie małych przedsiębiorstw, zarówno jeśli chodzi o przedsiębiorstwa z obszaru handlu jak i usług (ryc 1).

Ryc. 1. Procentowa struktura firm branży usług ogrodniczych w Polsce w 2011 roku w porównaniu do 2004

2. Produkcja szkółkarska

2.1. Areal upraw, wielkość i wartość produkcji

Powierzchnia szkółek roślin ozdobnych w Polsce w latach 2002-10 wzrosła o 2354 ha. Dla porównania w Holandii produkcja szkółkarska w latach 2000-2011 również wzrosła, aż o 4669 ha. Te dane wskazują, że uprawa drzew krzewów i bylin jest na topie nie tylko w Polsce. Produkcja szkółkarska w Polsce rozwija się dynamicznie, przyrost powierzchni w szkółkach małych (pow. do 1ha) wyniósł 90% w porównaniu do 2002 roku. W 2002 roku szkółki w Polsce zajmowały powietrzną 4393 ha, a w 2012 według prognozy już 6895 ha. Najdynamiczniej areal upraw wzrastał w grupie szkółek małych (do 1ha) i bardzo dużych powyżej 5ha (tab. 1). Zaskakujące jest to, że w okresie pomiędzy spisami rolnymi udział szkółek średnich (1-2 ha) i dużych (2-5ha) w ogólnej powierzchni zmalał. Całkowita liczba gospodarstw szkółkarskich także zmalała o 22 (z 3245 do 3223) w 2010 roku (tab. 2). W grupie szkółek małych ubyło 236 szkółek, z których znaczna część powiększając swój areal upraw znalazła się w grupie gospodarstw większych, a tylko niewielka część mogła zamknąć produkcję szkółkarską. Analizując dokładnie dane zawarte w tabeli 2 wynika, iż w ciągu 8 lat pomiędzy spisami rolnymi faktycznie przybyło tylko 22 nowe szkółki małe. Nowe gospodarstwa średnie (31), duże (101) i bardzo duże (aż 82) powstały na przestrzeni 8 lat w wyniku głównie powiększania arealu. Tylko nieliczne mogły powstać w tym czasie od podstaw. Z jednej strony są to dane potwierdzające ogromny sukces branży, z drugiej tak ogromny wzrost arealu produkcji nie ma odpowiedniego przełożenia we wzroście eksportu, i ograniczaniu importu roślin szkółkarskich. Oznacza to także ogromną chłonność rynku krajowego mimo trwającego kryzysu.

Tab. 1. Powierzchnia upraw roślin ozdobnych i szkółek (w ha) w Polsce w latach 2002-2011. Rok 2012 prognoza na podstawie badań i analiz własnych (ankiety, rozmowy, wizyty bezpośrednie)

Rodzaj upraw	2002 ¹⁾	2003*	2004*	2005*	2006*	2007*	2008*	2009*	2010 ¹⁾	2011*	2012 prognoza
Uprawy gruntowe kwiatów	3176	3246	3311	3364	3455	3507	3609	3698	3799	3833	3840
Uprawy kwiatów pod osłonami	1417	1433	1445	1477	1518	1554	1589	1602	1608	1616	1616
Szkółki ozdobne	4393	4598	4810	5169	5601	6096	6394	6594	6747	6867	6895
razem	8986	9277	9566	9651	10547	11157	11592	11894	12154	12316	12351

* w latach 2003-2009 i 2011 szacunki własne na podstawie badań ankietowych i terenowych

1) Powszechny Spis Rolny 2002 i 2010.

2.2. Znaczenie produkcji szkółkarskiej dla środowiska

Zmiany legislacyjne, szczególnie dotyczące prawodawstwa związanego z ochroną środowiska są czynnikiem wprowadzania zmian w gospodarstwach zajmujących się produkcją szkółkarską. Ograniczenia w stosowaniu środków ochrony roślin, kontrola fitosanitarna materiału, kontrola jakości wody, wykorzystanie nawozów i innych środków produkcji mają wpływ na zmiany zachodzące w produkcji szkółkarskiej. Ten dział produkcji ogrodniczej jest prawdziwym zielonym zagłębieniem szybko dostosowującym się do zmian. Od dwudziestu lat Związek Szkółkarzy Polskich organizuje wystawy branżowe „Zieleń to Życie”. Pozytywne oddziaływanie roślin i nasadzeń w kategoriach zdrowia, dobrostanu, żywienia gospodarki, a szczególnie turystyki i rekreacji jest znane. Ale jak często są o tym informowani ludzie z poza kręgu ogrodnictwa? Odpowiedź brzmi, że niezbyt często.

2.3. Znaczenie produkcji kwiaciarskiej dla gospodarki

Rosnący od kilku lat popyt na rośliny ozdobne stwarza ogromne możliwości dla rozwoju produkcji w rodzimych gospodarstwach. Z podsumowania przeprowadzonych badań ankietowych w centrach ogrodniczych i szkółkach ozdobnych prowadzących sprzedaż detaliczną wynika iż 72 % właścicieli tych placówek uważa sezon 2011 za zdecydowanie lepszy od dwóch poprzednich. Polacy przeznaczają coraz więcej pieniędzy na wyposażenie domu i urządzenie ogrodu. Rokuje to bardzo dobrze na rok 2012 i 2013, choć producenci i handlowcy zawsze przed nadejściem nowego sezonu mają pewne obawy. W tej dziedzinie barany ogrodniczej nadzieją miarodajnym czynnikiem jest pogoda niż sam kryzys ekonomiczny. Natomiast na rynkach Europy zachodniej i w USA w związku z trwającym kryzysem wydatki na te cele zostały ograniczone. Rośliny to jednak początek całego szeregu dóbr komplementarnych potrzebnych do utrzymania ogrodu takich jak: nasiona, podłoża, nawozy, pojemniki, akcesoria do nawadniania, narzędzia, architektura ogrodowa, materiały budowlane do ogrodu itd. Sektor Kwaciarstwa powiązany ściśle z innymi działami ogrodnictwa i produkcji stwarza w tym zakresie ogromną siłę napędową dla gospodarki, daje wiele miejsc pracy w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw. Siła ta w sposób szczególny może być wykorzystana w sytuacji kryzysu, który wg wskaźników makroekonomicznych dociera także do Polski (spadek PKB, wzrost bezrobocia). Obecnie nawet najmniejsze ogrody czy działki zaczynają się upodabniać do tych na zachodzie, pojawiają się meble, mała architektura, dekoracje co świadczy o zmianie sposobu ich użytkowania. Dlatego produkcja roślin ozdobnych jako cały sektor musi być ściśle powiązana z dynamicznym rozwojem ogrodnictwa w Polsce jako hobby. Według danych niemieckiego miesięcznika branżowego

„Market in Grün”, wydatki konsumentów na tego typu produkty ogrodnicze w Europie w 2011 roku – mimo kryzysu w wielu krajach - wzrosły o około 100 mln euro w porównaniu do 2010 roku. W Polsce wartość tego rynku nie jest dobrze poznana i według ostrożnych szacunków może wynosić ponad 10 mld zł. Jak często są o tym informowani ludzie z poza kręgu ogrodnictwa? Odpowiedź brzmi, że niezbyt często.

2.4. Jakie wnioski wynikają z analizy danych w ostatnich latach

Głównym wnioskiem z przeprowadzonych analiz jest to, że ogrodnictwo jak na razie można nazwać branżą antykryzysową, która oprąła się dwóm falom kryzysowym pierwszej w 2008 roku i drugiej w 2011. Kończący się rok 2012 był dla branży ogrodniczej i produkcji roślin ozdobnych całkiem udany. Potwierdziło to w badaniach ankietowych przeprowadzonych elektronicznie w październiku i bezpośrednio na konferencji szkółkarskiej w listopadzie, 73% producentów i 61 % handlowców oraz przedstawicieli handlowych firm ogrodniczych. W opinii niektórych producentów roślin i środków produkcji najgorsze może jeszcze nadejść. Branża ogrodnicza dotychczas bardzo dobrze radziła sobie z kryzysem, ale zaczyna on być coraz bardziej odczuwalny i jak podają w szczególności niektórzy producenci i dostawcy środków produkcji rok 2013 może być przełomowy. Większy optymizm jest wśród producentów roślin ozdobnych. Niektórzy jednak uważają, że kryzys popchnie jeszcze bardziej polskiego konsumenta w stronę ogrodnictwa i ogrodniczego asortymentu. Polacy zastraszani przez media kryzysem wstrzymują jeszcze bardziej luksusowe zakupy (np. nowe samochody, wycieczki i wczasy zagraniczne), a w to miejsce skoncentrują się na przydomowym relaksie w ogrodzie.

2.5. Pogoda jako czynnik wpływający na produkcję i popyt

W dziedzinie branży ogrodniczej pogoda jest bliżej miarodajnym czynnikiem niż sam kryzys ekonomiczny. Z badań ankietowych przeprowadzonych w szkółkach i firmach branży ogrodniczej wynika, że kryzys w Polsce nie jest odczuwalny w ogrodnictwie i większość przedsiębiorców się nim nie martwi patrząc na stale, bezpieczny wzrost obrotów. Pogoda jest bardziej miarodajna. W 2012 roku dopisała i to ona determinowała dobrą sprzedaż w porównaniu do 2010 roku, kiedy mieliśmy do czynienia z rokiem klęsk żywiołowych (powodzie, podtopienia, długie okresy opadów deszczu). Paradoksalnie również bardziej mroźne zimy wpływają również na ożywienie popytu w niektórych grupach roślin (szczególnie materiał szkółkarski). Zima z początku 2012 roku przyniosła duże straty w szkółkach roślin ozdobnych z jednej strony (tab. 2), ale z drugiej była czynnikiem

zwiększonego popytu na rośliny wiosną. Straty całkowite w gospodarstwach są zjawiskiem rzadkim i powodowane są przez klęski żywiołowe w wyniku, których zniszczona jest produkcja i infrastruktura w pojedynczych gospodarstwach (tab. 2). Poważnym problemem są niesprzyjające zimy. W 2012 roku w wyniku takiej nietypowej pogody (cieplej w grudniu i styczniu, mroźnej i bezśnieżnej w lutym) odnotowano straty częściowe w produkcji w 89 % ankietowanych szkółkach. Poważniej ucierpiała produkcja praktycznie, w co trzecim gospodarstwie, natomiast mniejsze straty na poziomie do 10% produkcji rocznej odnotowano aż w 182 szkółkach (59 % ankietowanych).

Sprzedaż w sezonie 2012 roku uznana była przez większość badanych szkółek za bardzo dobrą. Długa i ciepła wiosna, niezbyt upalne lato i równie korzystna pogoda jesienią niemal do końca listopada były największym sprzymierzeńcem i przyczyniły się najbardziej do udanej sprzedaży.

Tabela 2. Straty w szkółkach roślin ozdobnych spowodowane niesprzyjającymi czynnikami pogodowymi w latach 2010-2012 (% szkólek, które poniosły straty w wyniku niesprzyjających czynników pogodowych)

Czynniki pogodowe, klęski żywiołowe	Skala strat (% produkcji rocznej) w ozdobnej produkcji szkółkarskiej powodowanych przez różne czynniki pogodowe																	
	80-100%			50-80%			30-50%			10-30%			Poniżej 10%			Ogółem		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Powódź	0,6	-	-	0,3	-	-	1,3	-	-	1,9	-	-	-	-	-	4,2	-	-
Ulewne deszcze, podtopienia	-	-	-	-	-	-	1,9	-	-	2,3	-	-	2,6	-	-	6,8	-	-
Trąby powietrzne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,0	-	-	0,3	0,6	-	1,3	0,6
Gradobicia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,3	-	-	-	0,3	-	0,3	0,3
Mroźne zimy	-	-	-	-	-	-	-	-	3,2	-	7,8	26,6	4,2	11,4	59,0	4,2	19,0	89,0
Przymrozki	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,3	-	-	8,4	-	-	9,7	-
Susza	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,0	-	-	1,9	-	-	2,9	-
Razem	0,6	-	-	0,3	-	-	3,2	-	3,2	4,2	12,0	26,6	6,8	18,8	60,1	15,2	56,8	90,0

Badania własne na podstawie ankiet. Liczba ankietowanych n=308.

3. Produkcja kwiatów róż

Róże wśród upraw na kwiat cięty w produkcji światowej są najważniejszą rośliną. Roczna wartość obrotu dla ponad 3,7 mld kwiatów na kilku najważniejszych giełdach na świecie wyniosła 780 mln euro (tab. 3). Także wśród świeżych kwiatów ciętych w handlu zagranicznym stanowią najważniejszy produkt pod względem ilości jak wartości kwiatów. W Polsce róże cięte uprawia się pod osłonami na obszarze około 190 ha. Większość tego arealu stanowią nieogrzewane tunele foliowe oraz stare szklarnie wymagające modernizacji. W nowoczesnych obiektach szklarniowych, w uprawie całorocznej róże uprawia się na obszarze około 60-70 ha. Rocznie w Polsce gospodarstwa oferują około 195 mln kwiatów róż o wartości około 390 mln zł.

Tabela 3. Roczny obrót kwiatami ciętymi róż na największych giełdach światowych w 2010 roku (dane AIPH)

Kraj/geolada	Liczba kwiatów w milionach szt.	Średnia cena za 1 kwiat	Wartość obrotu w mln euro
Holandia (Flora Holland i Plantion)	3485,82	0,21	732,02
Chiny (Taipei Flower Auction)	41,35	0,10	4,14
USA (USA Wholsale Prices)	39,50	0,32	12,64
Niemcy (Landgard Lullingen&Herongen)	137,75	0,23	31,68
Razem	3704,42	0,21	780,48

3.1. Areal upraw, wielkość i wartość produkcji w Polsce

Produkcja kwiatów pod osłonami w latach 2002-12 rozwijała się znacznie wolniej niż szkółkarska. Wzrosła w latach tylko o 199 ha (tab. 1). Jest to i tak znaczny postęp. Zwiększył się głównie areal uprawy kwiatów ciętych róż i anturium, a także kwiatów mniej znanych jak np. eustoma czy kurkuma, szczególnie pod osłonami nieogrzewanymi. Wzrosła także produkcja roślin rabatowych i balkonowych oraz kwiatów doniczkowych do dekoracji wnętrz zarówno tych o ozdobnych liściach jak i kwiatach, a szczególności storczyków. Dla porównania uprawy kwiatów pod osłonami w Holandii zanotowały w tym czasie spadek o ponad 1000 ha i były to głównie uprawy kwiatów ciętych róż, następnie gerbery i goździka. Wzrosła natomiast produkcja kwiatów doniczkowych o około 200 ha. Ta tendencja jest stała

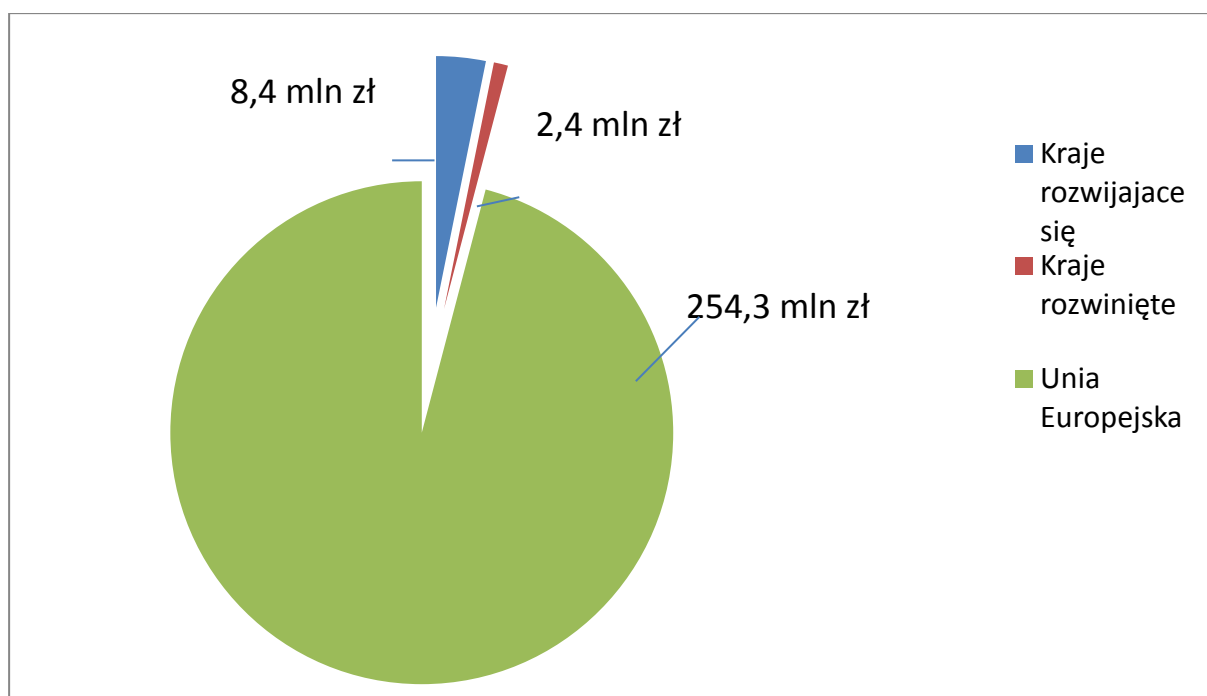

związana z przenoszeniem produkcji kwiatów ciętych do krajów o cieplejszym klimacie i taniej sile roboczej.

3.2. Wymiana handlowa kwiatami ciętymi z uwzględnieniem róży

Według danych GUS-u wartość importu kwiatów ciętych w 2011 roku wyniosła 265,1 mln zł. Wśród krajów rozwijających się wartość importowanego produktu do Polski wyniosła 8,4 mln zł, co stanowi 3,18% ogólnej wartości sprowadzonego towaru. Najwięcej roślin ozdobnych zostało sprowadzonych z Chin, Gwatemali, Kostaryki i Tajlandii. Import z pozostałych krajów rozwiniętych wyniósł 2,4 mln zł co stanowi 0,9% ogólnej wartości. Wśród nich najwięcej kwiatów ciętych zostało sprowadzonych ze Stanów Zjednoczonych. Większość importowanych roślin trafia na nasz rynek z krajów Unii Europejskiej, wartość obrotu wyniosła 254,274 mln zł, co stanowił 95,92% całego towaru importowanego do Polski. Głównym krajem skąd importujemy kwiaty cięte jest Holandia, wartość importu z tego kraju wyniosła w 2011 roku 241,9 mln zł).

Z Polski w 2011 roku wyeksportowano kwiaty cięte na kwotę 44 mln zł. Większość do Unii Europejskiej na kwotę 25,1 mln zł, co stanowi 57,04% ogólnego wartości. Najwięcej do Niemiec, Holandii, Republiki Czeskiej i Danii. Najmniej do: Rumunii, Belgii, Estonii Grecji i Węgier. Prawie 43% kwiatów ciętych trafiło do krajów Europy środkowo – wschodniej. Towar został wyeksportowany na kwotę 18,9 mln zł, a głównym importerem naszych roślin była Rosja. Z danych GUS-u wynika, że saldo naszego handlu zagranicznego w roku 2011 było ujemne na poziomie - 221,1 mln zł.

Ryc. 2. Import kwiatów ciętych do Polski w 2011 roku (dane GUS).

3.3. Przewaga komparatywna określona na podstawie różnic wydajności.

W tabelach 4-6 przedstawione są najważniejsze czynniki przewagi komparatywnej wynikające z różnic wydajności produkcji (tab. 4), zatrudniania stałych pracowników do prowadzenia produkcji na powierzchni 1 ha szkółki i szklarni (tab. 5) oraz udziału kosztów siły roboczej w całkowitych kosztach jednostkowych (tab. 6). Jeśli chodzi o wielkość produkcji waga przewagi w przypadku produkcji w Polsce jest słaba. Wynika ona z niskiej specjalizacji i dużego rozdrobnienia zarówno szkółek jak i gospodarstw uprawiających kwiaty. Podobnie jest z zatrudnianiem stałej siły roboczej do obsługi produkcji na 1ha, jest ona wyższa w Polsce niż w Niemczech i Holandii, ale mimo to udział kosztów siły roboczej w jednostkowych kosztach produktu jest niższy i dzięki temu waga przewagi komparatywnej tego czynnika jest bardzo duża (tab. 6). Jest to możliwe dzięki niższym kosztom siły roboczej w Polsce niż w porównywalnych krajach.

Tabela 4. Wielkość produkcji z jednostki powierzchni, m² powierzchni szkółki ozdobnej i m² powierzchni szklarni

Kraj	Krzewy iglaste w pojemniku C2		Krzewy liściaste w pojemniku C2		Kwiaty cięte róż		Kwiaty cięte anturium	
	szt. roślin	Waga przewagi	szt. roślin	Waga przewagi	szt. kwiatów	Waga przewagi	szt. kwiatów	Waga przewagi
Holandia	35	++	30	++	230	+++	120	+++
Niemcy	33	++	30	++	215	++	100	++
Polska	30	+	25	+	195	+	85	+

Waga przewagi komparatywnej: +++ -bardzo duża, ++ - duża, + - słaba

Tabela 5. Zatrudnienie pracowników stałych do obsługi produkcji 1 ha szkółki i szklarni

Kraj	Krzewy iglaste w pojemniku C2		Krzewy liściaste w pojemniku C2		Kwiaty cięte róż		Kwiaty cięte anturium	
	Liczba pracowników	Waga przewagi	Liczba pracowników	Waga przewagi	Liczba pracowników	Waga przewagi	Liczba pracowników	Waga przewagi
Holandia	2,8	++	2,7	+++	2,5	+++	2,8	+++
Niemcy	2,9	++	2,9	++	2,8	++	3,0	++
Polska	3,6	+	3,7	+	3,8	+	4,0	+

Waga przewagi komparatywnej: +++ -bardzo duża, ++ - duża, + - słaba

Tabela 6. Udział kosztów siły roboczej (%) w całkowitych kosztach jednostkowych produktu

Kraj	Krzewy iglaste w pojemniku C2		Krzewy liściaste w pojemniku C2		Kwiaty cięte róż		Kwiaty cięte anturium	
	na szt.	Waga przewagi	na szt.	Waga przewagi	na szt.	Waga przewagi	na szt.	Waga przewagi
Holandia	45	++	40	++	35	++	38	+++
Niemcy	50	+	42	+	38	+	32	+
Polska	30	+++	30	+++	30	++	333	+++

Waga przewagi komparatywnej: +++ -bardzo duża, ++ - duża, + - słaba

4. Wnioski końcowe

– sektor kwiaciarski a wspólna polityka rolna

Sektor produkcji kwiaciarskiej w Unii Europejskiej podobnie jak inne sektory rolnicze objęty jest wspólną polityką rolną. Ale tak naprawdę co całej grupy produktów kwiaciarskich stosowana jest tylko wspólna polityka handlu z krajami trzecimi oraz wspólna taryfa celna. Sektor kwiaciarski nie jest objęty wsparciem finansowym, ale nie oznacza to braku możliwości korzystania przez gospodarstwa z pomocy finansowych ze środków publicznych. Takie wsparcie było możliwe przed wejściem polski do UE i jest możliwe po przystąpieniu w latach 2007-13. Jest to Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach, którego możliwe jest wsparcie: inwestycji w gospodarstwach rolnych, działania grup producenckich czy ułatwienia startu młodym rolnikom.

- sektor kwiaciarski a problem restrukturyzacji rolnictwa

Warunkiem restrukturyzacji rolnictwa jest możliwość odpływu z rolnictwa nadwyżek siły roboczej. Nadwyżki te są tym większe, im szybciej następuje restrukturyzacja całej gospodarki. Cała gospodarka przemysłowa nie jest obecnie w stanie przyjąć z rolnictwa do innych zawodów nadmiaru siły roboczej tak jak miało to miejsce w Europie zachodniej po drugiej wojnie światowej. Przemysł obecnie zmienił swoją strukturę. Zwiększa produkcję w wyniku rozwoju technik i technologii. Zwiększając i rozszerzając zakres produkcji – zmniejsza zatrudnienie i także przyczynia się do wzrostu bezrobocia, szczególnie na fali kryzysu i drastycznego spadku konsumpcji na niektóre dobra (np. nowe samochody).

Największe szanse w tworzeniu nowych, pozarolniczych miejsc pracy mają różne elementy wewnętrznego popytu na produkcję dóbr materialnych i usług wewnętrznych. Dlatego rozwój innych działów rolnictwa tak jak produkcja roślin ozdobnych, rozwój ogrodnictwa i rynku ogrodniczego jako hobby powinien być dostrzegany przez polityków, urzędników, dziennikarzy.

Niepokojące zjawiska widzimy również po liczbie szkół rolniczych, która z naturalnych powodów została ograniczona. Z jednej strony niżem demograficznym, ale z drugiej niemal całkowitym brakiem zainteresowania młodzieży do kształcenia w tym zakresie. Programy istniejących szkół rolniczych zostały, więc zmienione przez wprowadzenie nowych nierolniczych kierunków kształcenia jak np. ochrona środowiska, handel, turystyka i agroturystyka, architektura krajobrazu.

- sektor kwaciarski a rozwój gospodarczy

Rosnący od kilku lat popyt na rośliny ozdobne stwarza ogromne możliwości dla rozwoju produkcji w rodzimych gospodarstwach. Z podsumowania przeprowadzonych badań ankietowych w centrach ogrodniczych i szkółkach ozdobnych prowadzących sprzedaż detaliczną wynika iż 72 % właścicieli tych placówek uważa sezeon 2011 za zdecydowanie lepszy od dwóch poprzednich. Polacy przeznaczają coraz więcej pieniędzy na wyposażenie domu i urządzenie ogrodu. Rokuje to bardzo dobrze na rok 2012 i 2013. Nie bez znaczenia jest także stały wzrost eksportu do krajów wschodnich. Wymiana handlowa z tymi krajami charakteryzuje się wysokim dodatnim saldem. Czynniki te nie pozostają bez wpływu na rozwój gospodarczy, zatrudnianie nowych pracowników czy utrzymanie dotychczasowego zatrudnienia na stałym poziomie.